

ВІДМІНЮВАННЯ ІМЕННИКІВ

ЗМІНИ ЗА «УКРАЇНСЬКИМ ПРАВОПИСОМ» 2019

Родовий відмінок

- У родовому відмінку однини ім. другої відміни залежно від їхнього значення мають закінчення **-а, -я** або **-у, -ю**
- 1. Іменники середн. роду в родовому відмінку однини закінчуються лише на **-а** (у твердій та мішаній групах), **-я** (у м'якій, зрідка — у мішаній групі): *міста́, селá, плечá, прізвища́; умі́ння, знаря́ддя, мо́ря, облі́ччя, узбі́ччя, по́ля*
- 2. Іменники чол. роду із закінченням **-о** в родовому відмінку однини набувають закінчення лише **-а** (у твердій та мішаній групах), **-я** (у м'якій групі): *ба́тька, Дмитра́, Дороше́нка, Тесле́нка, Франка́, Шевче́нка; Анто́ся, Бене́дя, Олексі́я*

Родовий відмінок

- назви населених пунктів із суфіксами **-ськ-**, **-цьк-**, **-ець-**, елементами **-бург-**, **-град-** (**-город-**), **-піль-** (**-поль-**), **-мир-**, **-слав-**: *Бердя́нська, Лу́цька, Бо́бринця, Кре́менця, Трускавця́, Піттсбурга, Вішгоро́да, Мі́ргорода, Ша́ргорода, Бори́споля, Терно́поля, Я́мполя, Жито́мира, Яросла́ва*, а також назви річок, населених пунктів і різних географічних назв із наголосом у родовому відмінку на кінцевому складі та із суфіксами присвійності **-ів-** (**-їв-**), **-ев-** (**-єв-**), **-ов-**, **-ин-** (**-ін-**), **-ач-**, **-ич-**: *Бика́, Дніпра́, Дністра́, Збруча́, Псла́, Тетерева́; Вільхівця́, Діниця́, Інгульця́, Торця́, Хустця́; Олеськова́, Льво́ва, Ха́ркова, Ки́єва, Колгу́єва, Ха́ркова, Хо́дорова, Бату́рина, Пиря́тина, Святóшина, Сня́тина; Ба́хмача, Га́дяча, Га́лича*, лише в окремих випадках з наголосом на корені іменника: *Бре́ча, Во́вка, До́вжика, Мало́го Куя́льника, Салги́ра, Сви́жа, Смо́трича*
- **Примітка.** Закінчення **-у**, **-ю** наявне у складених назвах населених пунктів, другою частиною яких є іменник, що має звичайно в родовому відмінку закінчення **-у**: *Давидового Бро́ду, Зелено́го Га́ю, Криво́го Ро́гу, Часово́го Я́ру, Широ́кого Ла́ну* та ін.

Родовий відмінок

- назви річок (крім зазначених раніше) озер, гір, островів, півостровів, країн, областей і т. ін.: *Бугу, Гангу, Дону, Дунāju, Нілу, Рейну, Сейму, Стіру, Стрію, Байкалу; Світязю; Ельбрусу, Паміру, Уралу, Алтаю; Кіпру, Криту, Родосу; Алжіру, Афганістану, Ватикану, Єгипту, Ірану, Іраку; Китаю, Тайваню; Гонконгу, Ельзасу, Кавказу, Карабаху, Кривбасу, Мікелону, Сен-П'єру, Сибіру*
- **Примітка.** Закінчення *-а (-я)* та *-у (-ю)* має розрізнявальну функцію в деяких іменників: *Алжіра, Ріма, Туніса* (місто) і *Алжіру, Ріму, Тунісу* (країна), *Нью-Йорка* (місто) — *Нью-Йорку* (штат)
- назви населених пунктів (крім зазначених раніше): *Амстердаму, Гомелю, Ліверпулю, Лондону, Мадриду, Паріжю, Чорнобілю*
- **Примітка.** Ці іменники можуть мати варіантне закінчення —*а(-я)*: *Амстердама, Гомеля, Ліверпуля, Лондона, Мадрида, Паріжа, Чорнобіля*

Родовий відмінок

- **Примітка.** У низці іменників зміна закінчення, що ґрунтована на протиставленні конкретних іменників та абстрактних іменників, а також на реалізації іменниками значення сукупності, відбиває значення слова: *алма́за* (коштовний камінь) — *алма́зу* (мінерал), *а́кта* (документ) — *а́кту* (дія), *апарáта* (прилад) — *апарáту* (установа), *ба́ла* (одиниця виміру) — *ба́лу* (святковий вечір), *бло́ка* (частина споруди, машини) — *бло́ку* (об'єднання держав), *бо́ра* (свердло) — *бо́ру* (хімічний елемент), *бо́рта* (край одягу, посуду) — *бо́рту* (судно), *була́та* (зброя) — *була́ту* (сталь), *ва́ла* (деталь машини) — *ва́лу* (насип), *дзвóна* (інструмент) — *дзвóну* (звук), *Ду́ха/ду́ха* (безплотна надприродна істота, безсмертна, нематеріальна основа істоти) — *ду́ху* (здібність, властивість, стан, зміст і напрям, процес), *елеме́нта* (конкретне) — *елеме́нту* (абстрактне), *зву́ка* (термін) — *зву́ку* (процес), *інструме́нта* (одиничне) — *інструме́нту* (збірне), *ка́меня* (одиничне) — *ка́меню* (збірне)

Родовий відмінок

- *клі́на* (предмет) — *клі́ну* (просторове поняття), *ко́рпуса* (тулуб) — *ко́рпусу* (сукупне), *листа́* (одиничне) — *лі́сту* (збірне), *листопа́да* (місяць) — *листопа́ду* (процес), *оригіна́ла* (особа) — *оригіна́лу* (документ), *о́ргана* (частина тіла) — *о́ргану* (установа), *папе́ра* (документ) — *папе́ру* (матеріал), *по́тяга* (поїзд) — *по́тягу* (почуття), *прида́тка* (відросток) — *прида́тку* (додаток), *по́яса* (предмет) — *по́ясу* (просторове поняття), *раху́нка* (документ) — *раху́нку* (дія), *сирка́* (сиркова маса) — *сирку́* (зменш. до *сир*), *со́няшника* (рослина) — *со́няшнику* (насіння), *ста́на* (технічний термін) — *ста́ну* (музичний та ін. термін), *телефо́на* (апарат) — *телефо́ну* (вид зв'язку); *те́рміна* (слово) — *те́рміну* (строк), *фа́ктора* (маклер) — *фа́ктору* (чинник), *фено́мена* (особа) — *фено́мену* (явище), *шабло́на* (пристрій; кресленик) — *шабло́ну* (зразок), *шлу́нка* (орган травлення) — *шлу́нку* (страва, фізіологічна потреба в їжі)

Давальний відмінок

- У давальному відмінку однини іменники другої відміни мають закінчення **-ові, -еві (-єві), -у (-ю)**:
- 1. Закінчення **-ові** (у твердій групі), **-еві** (у мішаній групі та в м'якій після приголосного), **-єві** (у м'якій групі після голосного та апострофа) мають іменники чол. роду: *ба́тькові, ве́летневі, дире́кторові, ді́дові, до́бродієві, журавле́ві, ма́йстрові, Петро́ві, побраті́мові, праці́вникóві, секретаре́ві, Сергі́єві, си́нові, солов'е́ві, та́тові, това́ришеві, шахта́реві; буди́нкові, бу́кові, дро́тові, запáсові, кі́лимові, набóрові, пала́цові; га́єві, ка́меневі, кра́єві, пне́ві; дощ́еві, пла́чєві, плащ́єві та ін.*
- Ці ж іменники набувають і закінчення **-у** (у твердій і мішаній групах), **-ю** (у м'якій групі): *дире́ктору, ма́йстру, Петро́у, ве́летню, Віта́лію, журавлю́, солов'ю́; буди́нку, бу́ку, дро́ту, запáсу, кі́лиму, пала́цу; га́ю, ка́меню, кра́ю*

Давальний відмінок

- **Примітка.** Коли в тексті уживано поряд декілька іменників чол. роду у формі давального відмінка однини, то для уникнення одноманітних відмінкових закінчень потрібно спочатку використовувати закінчення **-ові, -еві (-єві)**, а тоді — **-у (-ю)**:

- *Симонéнкові Олéсю Андрі́йовичу*
- *Леоні́дові Миколáйовичу Куцéнку*
 - *добро́дієві бригаді́ру*
 - *па́нові капіта́ну*

Давальний відмінок

- Варіантні закінчення **-ові** та **-у** мають іменники середн. роду із суфіксом **-к-**, що означають недорослих істот: *дитя́ткові* — *дитя́тку*, *лоша́ткові* — *лоша́тку*, *немовля́ткові* — *немовля́тку*, *порося́ткові* — *порося́тку*, *теля́ткові* — *теля́тку*, *ягня́ткові* — *ягня́тку* і под.
- 2. Закінчення **-у** (у твердій і мішаній групах), **-ю** (у м'якій групі) мають:
 - 1) іменники середн. роду: *мі́сту*, *селу́*, *свя́ту*; *прізви́щу*, *у́мінню*, *зна́ряддю*, *облі́ччю*, *підда́шню*, *роздо́ріжжю*; *се́рцю*, *со́нцю*
 - У деяких іменниках середн. роду можливі варіантні закінчення **-у**, **-ю** та **-ові**, **-еві**: *лі́ху*—*лі́хові*, *мі́сту*—*мі́стові*, *о́зеру*—*о́зерові*, *се́рцю*—*се́рцеві*

Давальний відмінок

- 2. Закінчення -у (у твердій і мішаній групах), -ю (у м'якій групі) мають:
- 2) іменники чол. роду на -ів (-їв), -ов, -ев (-єв), -ин:
Кійв — Кієву, Колгусь — Колгусьву, Мамонтов — Мамонтову, Львів — Львіву, острів — острову, рів — рову, Харків — Харкову, Батурін — Батуріну, Лебедін — Лебедину
- **Примітка.** У прізвищах на зразок *Василішин, Волóшин, Семенішин, Яковішин, Ільїн* можливі варіантні закінчення -у та -ові: *Василішину — Василішинові, Волóшину — Волóшинові, Михайлішину — Михайлішинові, Семенішину — Семенішинові, Степанішину — Степанішинові, Яковішину — Яковішинові, Ільїну — Ільїнові та ін.*

Кличний відмінок

- У кличному відмінку однини іменники першої відміни мають закінчення **-о, -е, -є, -ю**.
- 1) **-о** властиве іменникам твердої групи: *до́нько, до́чко, дру́жінно, Га́нно Миха́йлівно, кні́жко, перемо́го, се́стро*;
- 2) **-е** набувають іменники м'якої та мішаної груп, **є** — іменники м'якої групи після голосного, м'якого знака та апострофа: *во́ле, відмінни́це, грі́вне, ду́ше, зе́мле, Ка́тре, кру́че, мага́раджє, ра́джє*; а також *І́лле; дуе́ньє, Мари́є, мрі́є, Соломі́є*;
- 3) **-ю** мають деякі пестливі іменники м'якої групи: *бабу́сю, Га́лю, до́ню, Катру́сю, Мару́сю, мату́сю, тіту́сю*.
- **Примітка 1.** У звертаннях, що складаються з двох особових імен — імені та по батькові, обидва слова мають закінчення тільки кличного відмінка: *Окса́но Іва́нівно, Мари́є Васи́лівно*.
- **Примітка 2.** У звертаннях до жінок, що складаються із загальної назви та прізвища, форму кличного відмінка мають обидва іменники: *добрóдійко Вариво́до, па́ні Гарку́ше, поетко Заба́што*.

Кличний відмінок

- Іменники другої відміни в кличному відмінку закінчуються на **-у (-ю), -е**
- 1. Закінчення **-у** мають іменники твердої групи (зокрема із суфіксами **-ик, -ок, -к(о)**), іншомовні імена з основою на **г, к, х** і деякі іменники мішаної групи з основою на шиплячий приголосний (крім **ж**): *Пéтрику, Іва́нку, Олéже* (й *Олéгу*), *ба́тьку, сíнку, погóничу, слуха́чу, това́ришу, робітнику́* (і *робітні́че*), *Дже́ку, Жа́ку, Лю́двігу, Фрі́дріху*; а також іменники *ді́ду, сíну, та́ту*
- 2. Закінчення **-ю** мають іменники м'якої групи: *Андрію, Віта́лію, вчи́телю, Грі́цю, Ігорю́, кра́ю, лі́карю, мі́сяцю, розма́ю, ясе́ню*

Кличний відмінок

- 3. Закінчення **-е** мають безсуфіксні іменники твердої групи, іменники м'якої групи із суфіксом **-ець** і деякі іменники мішаної групи, зокрема власні назви з основою на **ж, ч, ш, дж** і загальні назви з основою на **р, ж**: *Богда́не, Бо́же, го́лубе, дру́же, коза́че, мо́сте, о́рле, па́не, Пе́тре, по́сле, со́коле, Степа́не, чума́че; жéнче* (від *жнець*), *кра́вче, моло́дче, хло́пче, ше́вче* (переважно: *бійцю́, украї́нцю, умі́льцю́* та ін.); *гусля́ре, До́вбуше, ма́ляре, сто́роже, тесля́ре, школя́ре*. В окремих випадках можливі варіанти: *повста́нц-ю* і *повста́нч-е, умі́льц-ю* і *умі́льч-е*

іменники м'якої групи із суфіксом **-ець** мають закінчення **-е**

- *жéнче* від *жнець*
- *кра́вче* від *кравець*
- *моло́дче* від *молодець*
- *хло́пче* від *хлопець*
- *ше́вче* від *швець*
- *але* *бійцю́* від *боєць*
 - *добровольцю́* від *доброволець*
 - *украї́нцю* від *українець*
 - *знавцю́* від *знавець*
- *у деяких іменників варіантні форми:*
- *повста́нц-ю* і *повста́нч-е* від *повстанець*
- *умі́льц-ю* і *умі́льч-е* від *умілець*

Кличний відмінок

- 4. Закінчення **-е** мають прізвища прикметникового походження на **-ів**
- **(-їв), -ов, -ев (-єв), -ин, -ін (-їн)**, такі, як *Ромáнове, Чугу́єве, Королéве, Щóголеве, Глі́бове, Гуля́єве, Романі́шине, Степані́шине* та ін. і варіантні форми, спільні з називним відмінком: *Ромáнів, Чугу́їв, Королі́в, Щóголів, Глі́бов, Гуля́єв, Романі́шин, Степані́шин*.
- Географічні назви, до складу яких входять зазначені суфікси, мають у кличному відмінку закінчення **-е**: *Ки́єве, Лебеді́не, Льво́ве*

Кличний відмінок

- **Примітка 1.** У звертаннях, що складаються з двох загальних назв, форму кличного відмінка мають обидва слова: *добродію бригадіре, пане лейтенанте*.
- **Примітка 2.** У звертаннях, що складаються із загальної назви та імені, форму кличного відмінка набувають і загальна назва, і власне ім'я: *брате Пётре, друже Гріцію, коле́го Степа́не, лікарю Ігорю, пане Віта́лію, побраті́ме Іва́не*.
- **Примітка 3.** У звертаннях, що складаються із загальної назви та прізвища, форму кличного відмінка набувають і загальна назва, і власне ім'я: *дру́же Макси́менку; коле́го Євгени́цуку, пане Кова́лю*; можливі також поєднання форми кличного відмінка іменника загальної назви та форми кличного відмінка прізвища, однакової з формою називного відмінка: *дру́же Макси́менко; коле́го Євгени́чук, пане Кова́ль*.
- **Примітка 4.** У звертаннях, що складаються з двох власних назв — імені та по батькові, обидва слова мають закінчення кличного відмінка: *Володи́мире Хомичу́, Пётре Кузьмичу́, Яросла́ве Андрі́йовичу*.
- **Примітка 5.** Іменники *сер, сір, гер* мають форму, омонімічну з називним відмінком: *сер, сір, гер*.
- **Примітка 6.** Іменник *Госпо́дь* у кличному відмінку має форму *Го́споди*; іменник *Христос* може мати варіантні форми кличного відмінка: *Хрі́сте, Христé, рідко Христосе*.